

“MYSQL IMKONIYATLARI” MAVZUSINI O’QITISHDA INNOVACION TEKNOLOGIYALAR VA O’QITUVCHINING IJODIY INDIVIDUALLIGI

A.A. Qarajanova

*TATU Nukus branch named after Muhammad Al-Khwarazmi
Assistant of the department "Computer systems"*

D.K. Sipatdinova

M.Qalandarova

D.K. Sipatdinova Teacher of Vocational School №1

A.Xojanova

*TATU Nukus branch named after Muhammad Al-Khwarazmi
2 nd year student of the Faculty of Computer Engineering*

Annotaciya: *Ushbu maqolada innovacion pedagogik jarayonning muhim unsurlari shaxsning o'z-o'zini boshqarishi va o'zini- o'zi safarbar qila olishi, uning eng muhim yo'nalishlaridan biri talabalarning bilish faoliyatini rivojlantirish. Bunday yo'nalish talabalarning o'quv ishlarini faollashtirish, ularning kasbiy ixtisoslashishini aniqlab olish faolligini o'z ichiga olgan.*

Kalit so'zlar: *Oliy maktab innovacion jarayonlari, zamonaviy ta'limni, innovacion pedagogik jarayonning, tayanch yo'nalishlar, o'qituvchining innovacion faoliyati.*

Oliy maktab innovacion jarayonlari negizida quyidagi yondashuvlarni belgilash mumkin:

- madaniyatshunoslik jihatidan (insonni bilishning ustuvor rivojlanishi) yondashuv;

- shaxsiy faoliyat jihatidan (ta'limdagi yangi texnologiyalar) yondashuv;

- ko'p sub'ektlilik (dialogik) yondashuv, kasbiy tayyorgarlikni insonparvarlashtirish;

- individual - ijodiy (o'qituvchi va talabalarning o'zaro munosabatlari) yondashuv.

Oliy maktabda innovacion faoliyatning sub'ekti hisoblangan o'qituvchi shaxsining ijtimoiy-madaniy, intellektual va axloqiy imkoniyatlari yuksak ahamiyatga molik bo'ladi.

Zamonaviy ta'limni amalga oshirishda o'quv fanlari bo'yicha yangi axborot texnologiyalarining tez va qulay foydalanish imkonini beruvchi turlaridan har bir o'quvchi va o'qituvchi erkin foydalana oladigan sharoit yaratishdan iborat. Hozirda sifatli ta'lim berish uchun an'anaviy ikkita tomon — o'quvchi-o'qituvchiga zarur axborotlarni etkazib turuvchi xizmatdan iborat uchinchi tomon faoliyatini tashkil qilish zarur.

Bu yo'nalish axborot texnologiyalarini ta'lim-tarbiya jarayoniga joriy qilish yo'nalishi deb nomlanadi. Shu axborotlarni o'quvchilar tushuna oladigan mantiqiy shakllarda ifodalash o'quvchi bilan o'qituvchining verbal muloqotini tashkil qiladi.

Buni quyidagi sxema shaklida ifodalash mumkin:

Bu sxemadan ta'lim jarayonida har bir axborotni o'qituvchi o'zlashtirgan darajada, uning mantiqiy tafakkuriga, nutqiy qobiliyatlariga, dunyoqarashi va mafkurasiga muvofiq ravishda bayon qilinishi ko'rinib turibdi.

S.M. Godninning ishlarida talabning shaxsiy xislatlari pedagogik jarayonning sub'ekti sifatida yoritiladi. Unga quyidagilarni kiritadi: o'qitishning hozirgi va kelgusi bosqichlari uchun qabul qilingan o'quv - tarbiya jarayonining maqsadi, vazifasi va ko'rsatmalarini anglay bilish; intellektual mehnatning yangi tadbirlarini egallash; maqsadga muvofiq kasbiy o'z-o'zini tarbiyalash va mustaqil tahsil olish, qiyinchiliklarni a'lo darajada eng bilish, o'sish va mustahkam o'rin egallashning kengayayotgan intellektual va kasbiy imkoniyatlari, istiqbollari bilan qoniqish, o'zining social roli, funkciyasini bajarishida faol munosabatda bo'lish va hokazo.

Tayanch yo'nalishlar - ta'lim, fan va ishlab chiqarishning integratsiyalashuvi, ularning o'zaro aloqalarida yangi tamoyillarga o'tish. Shunday qilib, innovatsion faoliyat omillari nazariyasi tahlili uning eng muhim yo'nalishi gumanistik aksiologiya ekan degan hulosaga olib keladi.

Innovatsion faoliyatga aksiologik yondashuv insonning o'zini yangilik yaratish jarayoniga baxshida qilishi, uning tomonidan yaratilgan pedagogik qadriyatlar jamini anglatadi. Aksiologiya insonga oliy qadriyat va ijtimoiy taraqqiyotning birdan - bir maqsadi sifatida qaraydi.

O'qituvchining innovatsion faoliyati tuzilmasi. O'qituvchining innovatsion faoliyatiga yaratuvchilik jarayoni va ijodiy faoliyat natijasi sifatida qaraladi. V.A.Slastenin o'qituvchining innovatsion faoliyatini tuzishda unga akmeologik jihatdan yondashadi.

Akmeologiya (akme) - yunoncha oliy nuqta, o'tkir, gullagan, etuk, eng yaxshi davr degan ma'nolarni bildiradi.

B.G. Апаньев, N.V.Kuz'mina, A.A.Derkach va boshqalar kasbiy faoliyatning samarasini oshirish bilan yo'g'rilgan inson hayotining eng ijodiy davrlari, etuklik bosqichlari to'g'risida fikr yuritadilar. Ular etuk insonlarning professionalizmi, shaxs rivojlanishining gullagan davridagi psixik qonuniyatlari, professionalizmga etishdagi balandliklardan o'ta olish masalalari bilan shug'ullanganlar .

V.A.Slastenin akmeologiyaning yuksak professionalizmga, mutaxassisning uzoq ijodiy umr ko'rishiga olib keladigan sub'ektiv va ob'ektiv omillarini asoslab berdi. Ob'ektiv omillarga olingan ta'limning sifatini, sub'ektiv omillari esa insonning iste'dodi va qobiliyatini, ishlab chiqarish vazifalarini samarali hal qila olishidagi mas'uliyati, mutaxassislarga yondashuvini kiritadi[12].

Yuksak professionalizmga erishishning omillari sifatida quyidagilar ko'rsatiladi:

- iste'dod nishonalari;
- uquvlilik;
- qobiliyat;

- iste`dod;
- oila tarbiyasi sharoiti;
- o`quv yurti;
- o`z xatti-harakati.

Akmeologiya ilmiy nuqtai nazardan professionalizm va ijod munosa-batida olib qaraladi. Bunda quyidagi kategoriyalar farqlanadi:

- ijodiy individuallik;
- o`zining o`shish va takomillashish jarayoni;
- o`z imkoniyatlarini amalga oshirish sifatidagi kreativ tajribasi.

O`qituvchining ijodiy individualligi quyidagilardan iborat:

- intellektual - ijodiy tashabbus;
- bilimlar kengligi va chuqurligi intellektual qobiliya ti;
- ziddiyatlarga nisbatan xushyorlik, ijodga tanqidiy yondashuv, vujudan yaratuvchilikka kurashchanlik qobiliyati;

• axborotlarga tashnalik, muammolardagi g`ayriodatiylikka va yangi-likka bo`lgan his – tuyg`u, professionalizm, bilishga bo`lgan chanqoqlik (N.V. Vishnekova).

V.A.Slastenin ijodiy individualizmni ro`yobga chiqarishning asosiy vazifalarini quyidagicha belgilaydi:

- ijtimoiy mohiyat kasb etgan madaniyatni boyitish;
- pedagogik jarayon va shaxs bilimlarini yangilab turish; samarali va ahamiyatli me`yorlarni belgilaydigan yangi texnologiyalarni topish;
- shaxsning o`z taqdirini o`zi belgilash va o`zini o`zi namoyon qila olishi asosida o`z rivojlanishini ta`minlash;

Shu tariqa o`qituvchining ijodiy individualligini shakllantirish shaxs rivojlanishi va yangilanishining dinamik innovacion jarayoni sifatida tushuniladi.

Ijodiy individuallikni xarakterlaydigan samarali o`z-o`zini anglash quyidagilarni qamrab oladi: o`zini boshqalarga qiyos qilish asosida o`z shaxsining betakror ekanligini anglay olishi; o`zi to`g`risidagi kreativ ko`ri-nishlar va tasavvurlari to`plami; individual kreativ o`ziga xoslik-larning bir butunligi va uyg`unligi, ichki birligi; shaxsning o`z rivojlanishidagi dinamiklik va doimiylik jarayoni va uning ijodkor sifatida shakllanishi; shaxs o`zini namoyon qila olishi va o`zining muayyan ishlarni amalga oshirishga hozir turganligi; ijodkor sifatida o`zini baxshida qila olishi va shaxsiy hamda ijtimoiy vaziyatlarda o`zining o`rnini anglay olishi (V.A. Slastenin).

Innovacion faoliyat tuzilmasi tahlilida akmeologik yondashuv o`qituvchining kasbiy mahorati cho`qqilariga erishuvda uning shaxsi rivojlanish qonuniyatlarini ochish imkonini beradi[8,12].

O`qituvchi innovacion faoliyatining eng muhim tavsifi kreativlikdir.

Kreativlik termini angliya –amerika psixologiyasida 60-yillarda paydo bo`ldi. U individning yangi tushuncha yaratishi va yangi ko`nikmalar hosil qilish qobiliyati, xislatini bildiradi.

J.Gilford kreativlikni tavsiflaydigan qator individual qobiliyatlarni ko`rsatadi:

- fikrining ravonligi;
- fikrni maqsadga muvofiq yo'llay olishi;
- o'ziga xoslik (originallik);
- qiziquvchanlik;
- farazlar yaratish qobiliyati;
- xayol qila olish, fantastlik (fantaziya).

O'qituvchi faoliyatidagi kreativlikning bir necha bosqichlarini belgilash mumkin:

Birinchi bosqichda tayyor metodik tavsiyanomalar tuzukkina ko'chiriladi; ikkinchi bosqichda mavjud tizimga ayrim moslamalar (modifikatsiyalar), metodik usullar kiritiladi; uchinchi bosqichda g'oyani amalga oshirish mazmuni, metodlari, shakli to'la ishlab chiqiladi; to'rtinchi bosqichda o'qitish va tarbiyalashning o'z betakror konsepciyasi va metodikasi yaratiladi.

O'qituvchining innovatsiya faoliyati tuzilmasidagi eng muhim komponent bu refleksiyadir.

Refleksiya o'qituvchining o'z ongi va faoliyatini belgilash va tahlil qila olish, o'z fikri va harakatlariga tashqaridan nazar solish deb qaraladi.(V.A. Slastenin).

Pedagogikaga oid adabiyotlarda reflektiv jarayonlarni izohlashning ikki an'anasi mavjudligi aytiladi:

- ob'ektlar mohiyatini izohlashga va ularni konstruktsiyalashga olib keladigan ongning reflektiv tahlili;
- shaxslararo muloqot ma'nosini tushunish refleksiyasi;

Bu bilan bog'liq ravishda pedagog olimlar quyidagi reflektiv jarayonlarni farqlaydilar:

- o'z-o'zini va boshqalarni tushunish;
- o'z-o'ziga va boshqalarga baho berish;
- o'z-o'zini va boshqalarni izohli tahlil qilish.

Refleksiya (lotincha reflexio - ortga qaytish) sub'ektning o'z (ichki) psixik tuyg'u va holatlarini bilish jarayoni sifatida qaraladi.

Falsafa va pedagogikaga oid adabiyotlarda refleksiya shaxsning o'z ongidagi o'zgarishlarni fikrlash jarayoni deb yoziladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning 4947-sonli farmoni bilan tasdiqlangan «2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha «XARAKATLAR STRATEGIYASI».

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning «Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi 2017 yil 20 apreldagi 2909-sonli qarori.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning «Oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda iqtisodiyot so'alari va tarmoqlarining

ishtirokini yanada kengaytirish chora tadbirlari to'g'risida»gi 2017 yil 27 iyuldagi 3151-sonli qarori.

4. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Tarbiyada innovacion texnologiyalar (ta'lim muassasalari pedagog-o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). - T.: "Iste'dod" jamg'armasi, 2009 -160 b.

5. Deng, R., Benckendorff, P., Gannaway, D. Progress and new directions for teaching and learning in MOOCs (2019) Computers and Education, 129, pp. 48-60.

6. Hudson, L., Wolff, A., Gooch, D., van der Linden, J., Kortuem, G., Petre, M., ten Veen, R., O'Connor-Gotra, S. Supporting urban change: Using a MOOC to facilitate attitudinal learning and participation in smart cities (2019) Computers and Education, 129, pp. 37-47.